

Turizam i zdravlje

Verica Kralj

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Termin turizam počeo se upotrebljavati početkom IX stoljeća, od kada se dio tadašnje aristokracije koji putuje radi odmora i rekreacije naziva turisti. Pojam turist ima porijeklo u latinskoj riječi *tornus* što znači okretaj, obrtaj, a kasnije je u francuskom dobila definitivan oblik *tour* što znači kružno kretanje, putovanje.

Današnjica je sastavljena od mnogobrojnih odlazaka milijuna turista cijelog svijeta na različite destinacije. Turizam je danas najjača «industrija» svijeta, za mnoge zemlje značajan izvozni proizvod te generator zapošljavanja. Obuhvaća široki splet pojava i odnosa koji nastaju za vrijeme turističkog putovanja, a u svojoj realizaciji zadire ne samo u ekonomski, već i u ekološki, socijalni, kulturni, a i zdravstveni aspekt života.

Hrvatska je tradicionalno turistički orijentirana zemlja i svjedoci smo ekspanzije turizma u nas. Posljednjih godina dolazi do promjene u potrebama potencijalnih turista. Tako je u porastu potražnja za prirodnim, nedirnutim, ekološki čistim sredinama. Osobna sigurnost postaje jedan od važnih kriterija odluke, a sve je veći trend brige za vlastito zdravlje. Čitavo područje Hrvatske posjeduje iznimno raznolik i očuvan prirodni i kulturni turistički potencijal, što je dragocjena ostavština koju treba očuvati i zaštititi kako bi u dugom roku pridonosila razvoju turizma.

Ljudi putuju iz različitih razloga, pa tako postoji nekoliko tipova turizma: ekoturizam, kulturni, avanturistički, tematski, zdravstveni, vjerski, kongresni, kružna putovanja i nautički turizam. No, osnovni motivi za turizam su zdravlje, odmor i rekreacija. U tom smislu turizam ispunjava osnovnu ljudsku potrebu za psiho-fizičkim oporavkom i kvalitetnim življenjem. Radi toga se turizam ne može zamisliti bez zdravstvene zaštite kako turista, tako i stanovništva i okoliša zemlje u koju se putuje. Medicina i turizam usko se isprepliću i međusobno uvjetuju, a pritom treba razlikovati pojam turističke medicine i zdravlja turista od pojma zdravstvenog turizma.

Zdravstveni turizam je specifična grana turizma koja se stručno i kontrolirano služi prirodnim ljekovitim činiteljima i postupcima fizikalne terapije u cilju očuvanja i unaprjeđenja zdravlja, te poboljšanja kvalitete života. Osnovu zdravstvenog turizma čini korištenje prirodnih ljekovitih sredstava.

Turistička medicina / Zdravlje turista (u engleskom govornom području «Travel Medicine» ili «Tourist Health») posebna je medicinska disciplina, relativno nova grana javnog zdravstva i preventivne medicine, koj se bavi zaštitom i unaprjeđenjem zdravlja turista za vrijeme putovanja kao i boravka na mjestu odredišta.

Naime, svako putovanje povezano je i s određenim zdravstvenim rizicima. Zbog mijenjanja uvjeta okoliša na koje su ljudi navikli i različitih izazova koje pruža, turizam je povezan s zdravstvenim rizicima. Rizik vezan uz putovanje ovisi i o karakteristikama samog putnika kao što su dob, spol, zdravstveno stanje i odgovorno ponašanje. Isto tako vrlo su bitne karakteristike puta – odredište (uvjeti smještaja, higijena i sanitacija, dostupnost zdravstvene službe, kvaliteta vode) duljina boravka (izloženost infektivnim agensima), svrha putovanja (standard smještaja i higijene).

No, većina ovih rizika može se izbjeći ili znatno reducirati odgovarajućom edukacijom, promocijom zdravlja, prevencijom bolesti, te zaštitom okoliša.

Zdravlje turista se bavi interakcijom turističke populacije (čije su karakteristike masovnost, mobilnost, sezonstvo, regionalna ekspanzija, grupiranje u kratkom vremenu na ograničenom prostoru, vulnerabilnost) i turističkog ambijenta (odnosno okruženja u novoj destinaciji na odmoru, koje osim svojih pozitivnih ima i svoje negativne učinke na populaciju).

Turistički ambijent (okruženje, odredište) svojim faktorima djeluje na turističku populaciju i obrnuto – turistička populacija djeluje na turistički ambijent svojim fenomenima, ali i na domicilno stanovništvo. Rezultat tog uzajamnog djelovanja često rezultira nesrećama, ozljedama i bolestima.

No, unaprijed planirane odgovarajuće preventivne mjere mogu značajno smanjiti rizik i štetne posljedice po zdravlje. Iako zdravstveni stručnjaci i turistički djelatnici imaju tu vrlo važnu ulogu, odgovornost je i samog putnika da pita za savjet o eventualnim zdravstvenim rizicima kojima može biti izložen, te određenim mjerama koje treba poduzeti, da se pridržava odgovarajućih uputa na

putovanju.

Zbog svoje kompleksnosti i multidisciplinarnosti turistička medicina/zdravlje turista se oslanja gotovo na sve grane medicine te ih adekvatno primjenjuje u rješavanju problema.

Najvažnija područja ove grane medicine jesu:

- edukacija i informiranje o pripremi za put, pregled i informiranje kod liječnika o vlastitom zdravstvenom stanju i eventualnim posebnim potrebama pojedinca, dostupnosti zdravstvene službe u odredištu putovanja, pokrivanja troškova liječenja od zdravstvenog osiguranja, potrebi liječničkog pregleda nakon putovanja
- edukacija o zdravstvenim rizicima na samom putu i odredištu putovanja, a to su: rizici vezani uz promet i transport, posebno dulja putovanja zrakoplovom, rizici vezani uz odredište zbog klimatskih čimbenika, endemskih zaraznih bolesti, rizici vezani uz higijenu hrane i vode, sanitaciju okoline, rizici od uboda insekata i kontakta s otrovnim životinjama, savjetovanje o odgovornom spolnom ponašanju i mjerama za očuvanje zdravlja
- cijepljenje obveznim i preporučenim cjepivima
- kemoprofilaksa

S ekspanzijom turizma rastu i zdravstveni rizici te potrebe za organiziranom djelatnosti turističke medicine što su podržale i Svjetska zdravstvena organizacija i Svjetska turistička organizacija. Tako je u prosincu 1988. godine Centar za zdravlje turista u Riminiju proglašen suradnim centrom Svjetske zdravstvene organizacije za zdravlje turista i turističku medicinu.

S razvojem turističke medicine u svijetu su se razvile i razne institucije koje se bave pitanjima zdravlja turista. To su najčešće preventivne zdravstvene ustanove, posebno one koje obavljaju poslove javnog zdravstva (npr. Center for Disease Control u SAD-u), u nekim zemljama postoje Klinike za turističku medicinu, Turističko medicinski informativni centri, Institucije za edukaciju kadrova iz turističke medicine, Međunarodno društvo za turističku medicinu i sl. U Hrvatskoj poslove zaštite zdravlja turista obavljaju Zavodi za javno zdravstvo u okviru Službi za epidemilogiju i Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

Kako je Hrvatska turistička zemlja s težnjom daljnjeg razvoja turizma, u čemu ima i dugu tradiciju i bogati potencijal, potrebno je razvijati i zdravlje turista kao noviju granu preventive. Isto tako preventiva u Hrvatskoj ima bogatu tradiciju i daje značajan doprinos svjetskoj preventivnoj praksi. Hrvatski zavod za javno zdravstvo kao krovna javnozdravstvena institucija ima temeljnu misiju očuvanja i unaprjeđenja zdravlja stanovništva Hrvatske, a u okviru svojih djelatnosti obavlja i poslove zaštite i unaprjeđenja zdravlja turista. Nove informacijsko-komunikacijske tehnologije koje omogućuju dostupnost informacija korisnicima bolje nego ikada prije, osobito su važne u preventivnim aktivnostima, promociji zdravlja i edukaciji šire javnosti. Stoga je u Zavodu ovo ljeto izrađen i otvoren javnosti novi sadržaj na web prostoru, s temom «Turizam i zdravlje», a nalazi se na web adresi Zavoda: www.hzjz.hr. Na toj strani nalaze se informacije, savjeti i upute za očuvanje i unaprjeđenje zdravlja prije, za vrijeme i nakon samog putovanja i odmora, tj. vezano uz turizam.

Na taj način nastojimo odgovarajućom edukacijom, promocijom zdravlja, prevencijom bolesti, te zaštitom okoliša izbjeći ili znatno reducirati većinu zdravstvenih rizika vezano uz turizam. Međutim te aktivnosti zahtjevaju odgovornost svih pojedinaca uključenih u turizam, kako posjetitelja tako i domicilnog stanovništva s jedne strane i turističkih djelatnika, zdravstvenih profesionalaca i lokalnih vlasti s druge strane.